

DISPUTA CONTRA LA TEOLOGIA ESCOLÀSTICA

(4 de setembre, 1517)

WA 1:(221)224–228

INTRODUCCIÓ

Com s'ha dit més amunt, les noves idees teològiques del jove Luther les va anar madurant en estreta relació amb la seva activitat docent com a professor de Sagrada Escriptura durant aquests primers anys, especialment a partir de les lliçons sobre la *Carta als Romans* que va impartir a la seva càtedra de la universitat al llarg del curs 1515/16. En efecte, el seu fascinant descobriment de la imputació passiva de la justícia divina (*iustificatio dei passiva*), i la conseqüent conclusió de la salvació per la fe sola (*sola fides*), foren cabdals a l'hora d'embastar la renovadora doctrina de Wittenberg. Ara, segur de les seves idees i partint del seu profund coneixement de l'obra de sant Agustí, Fr. Martí envesteix de nou contra l'anomenada teologia escolàstica, les idees de la qual dominava les principals universitats europees i es presentava amb l'embolcall d'un racionalisme aristotèlic que, a parer seu, ofegava l'autèntica fe i era antibíblica per definició¹. Per això cal advertir, tot i que sigui de passada, que fora convenient conèixer la bigarrada feina d'erudició dels autors escolàstics baixmedievals per

1. Sobre l'escolasticisme decadent i les seves sectes, com a causa teològica del lutheranisme, *vid.* Villoslada, 1969: 96 i s.

tenir una comprensió més profunda d'allò que va suposar la ruptura lutherana. Una tasca que depassa àmpliament els límits de la nostra breu nota preliminar. Ens limitarem, com férem per a la disputa de l'any anterior (p. 63 i s.), a citar alguns dels punts objecte de crítica.

Primer, cal recordar que el jove doctor, com tants altres teòlegs de la seva època, s'havia format precisament en l'estudi de la teologia escolàstica, en la vessant nominalista. Sabem del cert que l'agustí se n'havia familiaritzat mentre cursava els seus estudis a la Universitat d'Erfurt, on va tenir com a professors a J. Trutvetter i B. Arnoldi de Usingen. Aviat, però, va expressar el seu desassossec envers aquelles doctrines. Per al jove agustí, l'argumentació dels autors escolàstics, sotmesa a la raó, era del tot embafosa: els sil·logismes que feien servir per defensar les tesis més absurdes, les seves refutacions, distincions, conclusions,... tot plegat allunyava la teologia cristiana de la veritable i única font d'autoritat que es podia acceptar: la *sola Scriptura*. Era inútil, per tant, desenvolupar una lògica de la fe (tesi 46) o bé intentar provar amb sil·logismes la doctrina de la Trinitat (tesi 47). Ans al contrari, la lògica d'Aristòtil i tota la seva filosofia havien de ser arrencades de sota-rel de la doctrina cristiana (tesi 50). En aquest sentit, ens consta la seva precoç desafecció respecte de l'*Ètica Nicomaquea* del Filòsof, que ell mateix havia ensenyat durant la seva primera estada a Wittenberg (curs 1508/09)². Per això, no és d'estranyar que anunciés, durant l'estiu de 1517, en una carta adreçada al seu amic i company d'orde, Johannes Lang (*ca.* 1487–1548), la seva determinació de passar a l'acció contra les idees de l'Estagirita: «Ara mateix preparo a sis o set doctorands, entre ells Adrià [d'Anvers], per al futur examen, que redundarà en ignomínia d'Aristòtil, contra qui voldria que s'alcessin aviat moltíssims enemics»³.

2. Cf. WABr 1:17.40–44 (núm. 5), carta a Joh. Braun, de 17.03.1509.

3. Cf. WABr 1:100.26–29 (núm. 42), de 16.07.1517.

Així doncs, en aquest ambient antiescolàstic que es respirava a Wittenberg, el 4 de setembre de 1517, amb motiu de la promoció a *baccalaureus biblicus* del seu tutelat Franz Günther, Luther va impulsar i organitzar, com a flamant degà de la Facultat de Teologia, una disputa acadèmica, en què el seu deixeble havia de defensar públicament 97 tesis en contra de la tan blasmada teologia tradicional, reclamant una que estigués més d'acord amb la Paraula de Déu. En la seva violenta escomesa, l'aspirant a batxiller va esgrimir els escrits antipelagians de sant Agustí, cosa que comptava amb el suport de la majoria del claustre universitari. De fet, pocs mesos abans, Luther havia escrit exultant: «La nostra teologia i sant Agustí progressen notablement i regnen a la nostra universitat»⁴. Les tesis són un atac, sobretot, a les ensenyances del teòleg nominalista Gabriel Biel (ca. 1418–1495) i altres doctors adscrits a aquest corrent⁵, els principis doctrinals dels quals propugnaven, entre d'altres coses, el lliure albir, les bones obres i la justificació pel mèrit de les pròpies obres.

Aquestes 97 tesis (o *paradoxes*, com les anomena Luther) contra la teologia escolàstica són, vistes amb perspectiva històrica, una mena de preàmbul a les seves famoses 95 tesis sobre el poder de les indulgències, a les quals precedeixen tot just dos mesos. Resumint, podem dir que les quaranta primeres tesis de Günther són una dura crítica de l'optimisme antropològic o moral que impregnava tota la teologia medieval, en el sentit que reconeixia a l'home no només la facultat de poder distingir entre el bé i el mal, sinó també la capacitat de realitzar el bé. Per a Luther és més aviat el contrari. L'home és un arbre dolent que dona fruits bords i, per això, no pot fer altra

4. Cf. WABr 1:99.8–9 (núm. 41), carta a Joh. Lang de 18.05.1517.

5. Des del fundador, l'anglès Guillem d'Occam (†1347), fins a un dels seus més insignes representants, el cardenal francès Pierre d'Ailly (†1420). Són, al cap i a la fi, els teòlegs de l'anomenada *via moderna*, que defensaven en llurs tractats una ascensió a Déu a partir de la raó i la voluntat humanes.

cosa que el mal. De fet, a causa del pecat, els homes caiguts no tenen cap desig de Déu ni dels seus preceptes: només la gràcia (*sola gratia*) de Déu justifica i canvia la voluntat pecadora. En contra d'Erasme i tots els doctors de l'època, les tesis neguen que l'home tingui una voluntat lliure, més aviat en té una d'esclava, ja que pels seus propis mitjans mai no podrà arribar a assolir l'amor de Déu. Ningú no pot preparar-se per rebre la gràcia, aquest és un camí equivocat que, per deducció, posa en qüestió que Déu sigui totpoderós, car abans de la gràcia només hi trobem un esperit d'indisposició i revolta contra tot el que té a veure amb Déu.

Les tesis 41–53 s'oposen de ple a la filosofia d'Aristòtil que, des de sant Tomàs d'Aquino (†1274), amarava tot el magisteri teològic de l'Església. El Doctor llença aquí tota una andanada contra l'ètica i la lògica aristotèliques. Les tesis següents també són clares i dures contra aquest afany racionalitzador de l'Escola i, en concret, contra els raonaments de l'esmentat Biel. Per altra banda, cal assenyalar les tesis 79–80, en què contraposa la teologia de la gràcia a la teologia de la llei. Les últimes tesis fan una defensa vehement del misticisme germànic (tesis 96–97), tot advocant per conformar el nostre voler a la voluntat de Déu, atès que la voluntat de l'home ha de quedar anul·lada davant la voluntat de Déu, la qual ha de prevaler sempre. En conclusió, l'home s'havia de posar humilment en mans de Déu com a única via per a la preparació de la gràcia.

Aquesta disputa es va incloure en una col·lecció de disputes publicades a Wittenberg l'any 1520, i que portava per títol: *Sequuntur centum conclusiones de gratia et natura* (cf. WA 1:223). Altres vegades es va publicar sota el títol: *Theses pro Biblia*, fórmula que apareix al preàmbul. Cal dir que la nostra traducció, la primera en llengua catalana, l'hem feta a partir del text original llatí fixat a WA 1:224–228, el qual, al seu torn, es basa en la citada còpia impresa de 1520.

DISPUTA CONTRA LA TEOLOGIA ESCOLÀSTICA⁶ (1517)

Per les següents tesis respondrà, en lloc i data encara per determinar, el mestre Franz Günther⁷, de Nordhausen, en defensa de la Bíblia⁸, sota la presidència del reverend pare Martí Luther, agustí, degà de la Facultat de Sagrada Teologia de Wittenberg.

1. Dir que Agustí s'excedeix quan ataca els heretges⁹ és com dir que Agustí menteix gairebé a tot arreu. Contra l'opinió general¹⁰.

2. Això és el mateix que donar als pelagians¹¹ i a tots els heretges l'oportunitat que triomfin; de fet, és concedir-los la victòria.

6. *Disputatio contra scholasticam theologiam*. 1517.

7. Com ja hem dit a la introducció, Gunther era llavors alumne de Luther. Com a premi per aquesta disputa acadèmica, va obtenir el títol de batxiller bíblic el 21 de setembre de 1517; el de batxiller sentenciari el 9 de juliol de 1518 i el de doctor en teologia el 14 d'octubre de 1521. Fou predicador a la vila de Jüterbog (allà compartí el púlpit amb Thomas Müntzer) i, més tard, fou pastor a Lochau, on va morir prematurament a principis de setembre de 1528.

8. *Pro Biblia*, fórmula acadèmica per dir que era un treball per a l'obtenció del grau de batxiller en Estudis Bíblics (*baccalaureus biblicus*).

9. Cf. BSent II, d. 33, q. un., art. 3, dub. 2K, seguint Bonaventura (†1274).

10. Les dotze primeres tesis parlen d'Agustí i de l'albir de l'home.

11. Pelagi (ca. 360–420), oriünd de Bretanya, negava el pecat original. Sostenia que la gràcia justificadora es concedia en funció dels mèrits i considerava possible la perfecció sense pecat després del baptisme. Els seus ensenyaments van ser enèrgicament combatuts per sant Agustí (†430).

3. i és el mateix que fer escarn de l'autoritat de tots els doctors de l'Església.

4. És veritat, per tant, que l'home, essent un arbre bord, només pot voler i fer el mal¹² [cf. Mt 7,17-18].

5. És errat afirmar que l'apetit [*appetitus*] sigui lliure per escollir entre dues alternatives oposades; ans al contrari: no és lliure, sinó captiu. Contra l'opinió general¹³.

6. És errat afirmar que, per naturalesa, la voluntat pugui atenir-se al dictat just [de la raó]. Contra Escot¹⁴ i Gabriel [Biel]¹⁵.

7. Tanmateix, sense la gràcia de Déu, la voluntat necessàriament produeix un acte indigne i dolent.

8. D'això, però, no se'n dedueix que la voluntat sigui dolenta per naturalesa, és a dir, essencialment dolenta, com sostenen els maniqueus¹⁶.

9. No obstant això, la voluntat és per naturalesa i inevitablement dolenta i la seva naturalesa està viciada.

12. Cf. Agustí, *Contra Adimantum Manichaei discipulum*, 26 (PL 42, 169).

13. Cf. BSent III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 2Q. Luther rebutja el fet que la raó i la voluntat humanes tinguin la capacitat de fer el bé, com defensava Gabriel Biel (†1495). Per això aquesta glossa, base de les tesis contra Biel, és l'«esquelet» d'aquesta disputa (cf. Grane 1962: 47; 247, n. 11). No és estrany, doncs, que el professor de Tübingen sigui el teòleg escolàstic més citat aquí: fins a 13 vegades!

14. Joan Duns Escot (ca. 1266-1308), teòleg i filòsof escocès, anomenat el *Doctor Subtilis*. Deia, entre d'altres coses, que la voluntat era la facultat superior de l'home. En conseqüència, Escot insisteix en la llibertat de la voluntat humana i la seva superioritat respecte de l'intel·lecte o la raó (voluntarisme). Però dir que la voluntat humana podia obrar rectament, seguir la *recta ratio*, era com suggerir que la moralitat podia sustentar-se al marge de la voluntat divina.

15. Cf. BSent II, d. 35, q. un., art. 1C; *ibid.* art. 2G; III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 2, prop. 1Q (cf. Grane 1962: 248, n. 12; 250, n. 15).

16. Els maniqueus ensenyaven que el mal provenia de la pròpia creació i no pas d'un vici de la naturalesa resultant del pecat.

10. S'ha de reconèixer que la voluntat no és lliure d'esforçar-se cap a allò que, segons la raó, es considerat com a bo. Contra Escot¹⁷ i Gabriel.

11. La voluntat no té tampoc la capacitat de voler o no voler allò que hom prescriu¹⁸.

12. Parlar així no és pas contradir sant Agustí, qui declara «No hi ha res que estigui tan sota la potestat de la voluntat com la pròpia voluntat»¹⁹.

13. És d'allò més absurd arribar a la següent conclusió: l'home en l'error pot estimar la creatura sobre totes les coses i, per consegüent, també pot estimar Déu. Contra Escot i Gabriel²⁰.

14. I no és sorprenent que la voluntat pugui atènyer-se a un dictat erroni [de la raó] i no pas al just²¹.

15. De fet, és propi de la voluntat que s'atengui només al dictat erroni [de la raó] i no pas al just.

17. Escot ensenyava que el procés de justificació es produïa mitjançant una infusió de la gràcia divina, cosa que creava un hàbit de la voluntat que despertava l'amor per Déu i per l'home. Aital procés es materialitzava, doncs, a través d'uns actes de la voluntat que podien ser tinguts per meritoris, els quals transformaven l'home pecador en una persona justa (cf. Atkinson 1962: 264). S'hi pot constatar que, en adoptar una antropologia de caire aristotèlic, els escolàstics tendeixen a obviar el pecat original i fer que la justificació de l'home depengui dels mèrits.

18. Per a aquesta tesi i l'anterior, *vid.* BSent III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 2, prop. 1Q (cf. Grane 1962: 248, n. 13).

19. Cf. Agustí, *De libero arbitrio*, III, 3, 7 (PL 32, 1274); *Retractionum*, I, 22, 4 (PL 32, 620). Biel la cita a: BSent III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 2, prop. 2Q.

20. Cf. BSent, *Ibid.* Les tesis 13–25 parlen de l'amor a Déu, de l'amor a allò creat i de l'amor a un mateix (*concupiscentia*).

21. Biel havia escrit precisament el contrari al comentari esmentat en la nota anterior (*Mirum enim valde esset, quod voluntas posset se conformare dictamini erroneo et non recto*, cf. Grane 1962: 249, n. 14), per la qual cosa Luther en va fer una anotació al marge: «Ans al contrari, és sorprenent que diguis tal cosa i donis tanta importància a Pelagi, com si la naturalesa no estigués inclinada al mal!» (cf. Süss 1967: 319–320).

16. Més aviat hom hauria d'arribar a aquesta conclusió: l'home en l'error pot estimar la creatura; per consegüent, és impossible que estimi Déu.

17. Per naturalesa, l'home no pot voler que Déu sigui Déu²². De fet, vol ser Déu ell mateix i que Déu no sigui Déu.

18. Per naturalesa, 'estimar Déu sobre totes les coses' és un concepte fictici o bé una quimera. Contra l'opinió gairebé general.

19. Tampoc no té cap validesa l'argument d'Escot respecte d'un valent ciutadà que estima la república més que a si mateix²³.

20. Un acte d'amistat²⁴ no prové de la naturalesa, sinó de la gràcia que és prèvia. Contra Gabriel²⁵.

21. A la naturalesa, no hi ha més que actes de concupiscència contra Déu.

22. Tot acte de concupiscència contra Déu és una maldat i una fornicació de l'esperit.

23. Tampoc no és cert que un acte de concupiscència pugui ser arranjat per la virtut de l'esperança. Contra Gabriel²⁶.

24. Perquè l'esperança no és contrària a l'amor [*charitatem*], que només cerca i desitja allò que és de Déu.

22. Cf. BSent, *Ibid.*: *Homo potest ex puris naturalibus* [sc. per les seves meres pròpies forces naturals] *velle Deum esse Deum et nihil aliud a Deo esse Deum*.

23. Cf. BSent, *Ibid.* Biel cita aquí un argument usat per Escot, en què parla d'aquells ciutadans de l'Antiguitat que donaren la seva vida pel seu país per amor a la virtut i no pas perquè esperessin una recompensa en una altra vida, en la qual no hi creien o no estaven del tot segurs (cf. Grane 1962: 249, n. 14). Però àdhuc en aquest cas, diu Luther, l'home cerca el seu interès personal i sempre és a causa d'un bé creat que realitza un acte d'aquesta naturalesa (cf. Süss 1967: 320).

24. Aquí cal entendre per «acte d'amistat», un acte d'amor envers Déu.

25. Cf. BSent, *Ibid.* Observi's que les tesis luteranes contradiuen de ple els plantejaments semipelagians de Biel, i que totes elles ens porten a una sorprenent conclusió: el rebuig de la virtut moral (tesi 38).

26. Cf. BSent III, d. 27, q. un., art. 1, n. 4G; *ibid.* art. 2, con. 4M.

25. L'esperança no prové dels mèrits, sinó dels patiments que destrueixen els mèrits [cf. Rm 5,3-5]. Contra la pràctica de molts²⁷.

26. Un acte d'amistat no és la forma més perfecta de fer el millor de si mateix²⁸. Tampoc no és la disposició més perfecta per [obtenir] la gràcia de Déu o una forma de convertir-se i acostar-se a Déu²⁹.

27. Tanmateix, és l'acte d'una conversió ja realitzada, posterior a la gràcia en temps i naturalesa.

28. «Torneu a mi, i jo tornaré a vosaltres» [Za 1,3; Ml 3,7]; ítem: «Apropeu-vos a Déu, i ell s'aproparà a vosaltres» [Jm 4,8]; ítem: «Cerqueu, i trobareu» [Mt 7,7; Lc 11,9]; ítem: «Em cercareu i em trobareu» [Jr 29,13]. Quan s'afirma, respecte d'aquests i altres passatges bíblics semblants, que la primera proposició s'ha d'atribuir a la naturalesa, mentre que la segona part cal atribuir-la a la gràcia, el que es fa [segons sant Agustí] no és altra cosa que corroborar el que digueren els pelagians³⁰.

29. La preparació millor i infal·lible per a la gràcia i l'única disposició cap a ella és l'elecció i la predestinació eternes de Déu³¹.

30. Per part de l'home, però, no hi ha res que precedeixi la gràcia, llevat de la indisposició i àdhuc la rebel·lió contra la gràcia.

27. Cf. LSent III, d. 26, c. 1 (PL 192, 811).

28. *Facientibus quod in se est Deus non denegat gratiam*, aquest famós adagi escolàstic expressa la convicció que qualsevol cristià *podia* realitzar, partint de les seves pròpies forces naturals, obres meritòries agradables a Déu, per tal d'obtenir la gràcia divina (cf. BSent III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 2, prop. 2Q).

29. Cf. BSent *Ibid.* De la tesi 26 a la 34 s'aborden els temes de la gràcia, la predestinació i la depravació total de l'home després del pecat original.

30. És a dir, que la gràcia es concedeixi a l'home en virtut dels seus mèrits. Cf. Agustí, *De gratia et libero arbitrio*, v, 10 (PL 44, 887). Les quatre cites bíbliques estan preses de Biel (cf. Grane 1962: 251).

31. Luther aquí i a tot arreu (ja ho vam veure també a la *Disputa de l'home sense la gràcia* de l'any anterior, p. 63 i s.) refusa de ple que l'home pugui *facere quod in se est* per obtenir la gràcia, car la seva salvació depèn només de Déu.

31. En virtut d'una invenció sense fonament, es diu que l'elegit pot ser condemnat si se separen els conceptes [*in sensu diviso*], però no s'hi es combinem [*in sensu composito*]. Contra els escolàstics³².

32. A més, no treu res l'afirmació que la predestinació és necessària per la necessitat de la conseqüència, però no del conseqüent³³.

33. També és errònia l'opinió que si hom fa el millor de si mateix, llavors elimina els obstacles que s'oposen a la gràcia. Contra alguns doctors³⁴.

34. En resum: l'home per naturalesa no posseeix ni el dictat just [de la raó] ni bona voluntat.

35. No és cert que una 'ignorància invencible' eximeixi de tota mena de culpa. Contra tots els escolàstics³⁵.

36. Perquè la ignorància de Déu, de si mateix i del que són les bones obres sempre és invencible per a la naturalesa.

37. La naturalesa, a més, necessàriament es gloria i s'enorgulleix per dintre de tota obra que, en aparença i exteriorment, és bona.

38. No hi ha virtut moral sense orgull o tristesa, és a dir, sense pecat.

32. Cf. LSent I, d. 40, c. 2 (PL 192, 631); BSent I, d. 40, q. un., art. 2E. Terminologia extreta de la lògica medieval d'arrel aristotèlica introduïda per Pere Abelard (1079–1142). *In sensu diviso* (o *de re*), una persona predestinada pot ser condemnada perquè la predestinació divina permet la lliure facultat d'actuar de l'home, és a dir, la noció de predestinació és separada de la noció de condemnaació. En canvi, *in sensu composito* (o *de dicto*), la persona predestinada no pot efectuar cap acte contrari a la pròpia predestinació, és a dir, la noció de predestinació i de condemnaació són preses juntes, de forma que no es poden donar simultàniament. Amb aquest artífici, els escolàstics podien explicar la connexió infal·lible de la gràcia amb la voluntat, tot deixant intacta la llibertat humana.

33. Cf. BSent I, d. 41, q. un., art. 1, n. 2B; III, d. 20, q. un., art. 1, n. 1B.

34. Cf. STh I–II, q. 112, art. 3; cf. Grane 1962: 214–222.

35. Cf. STh I–II, q. 76, art. 2; LSent II, d. 22, c. 9 (PL 192, 699–700); BSent II, d. 22, q. 2, art. 1, n. 1C. Les tesis 35–53 tracten el tema de la moralitat i l'ètica aristotèlica.

39. No som senyors dels nostres actes, sinó que en som esclaus del cap a la fi. Contra els filòsofs³⁶.

40. No ens fem justos per realitzar obres justes, sinó que, havent estat fets justos, realitzem obres justes. Contra els filòsofs³⁷.

41. Gairebé tota l'ètica d'Aristòtil és la pitjor enemiga de la gràcia. Contra els escolàstics.

42. És un error sostenir que l'opinió d'Aristòtil sobre la felicitat no és contrària a la doctrina catòlica³⁸. Contra els moralistes.

43. És un error dir que, sense Aristòtil, ningú no pot arribar a ser teòleg. Contra l'opinió general.

44. Ans al contrari: ningú no pot arribar a ser teòleg si abans no n'exclou Aristòtil.

45. Afirmar que el teòleg que no sigui un lògic és un monstrosos heretge, constitueix una afirmació monstrosa i herètica. Contra l'opinió general.

46. Debades s'inventa una lògica de la fe, una suposició mediata sense cap ni peus. Contra els nous dialèctics³⁹.

47. Cap forma sil·logística resisteix en termes divins. Contra el Cardenal [de Cambrai]⁴⁰.

36. Cf. Aristòtil, *Eth. Nic.*, III, 7 (1114b), citat per Biel: Bsent III, d. 23, q. 1, art. 1P (cf. Grane 1962: 167, n. 41). Aquesta obra és la font principal de l'ètica escolàstica, especialment a partir de sant Tomàs d'Aquino (1225–1274), el teòleg de referència de l'anomenada *via antiqua*.

37. Cf. Aristòtil, *Ibid.*, II, 1 (1103a). Per a Luther, cal que primer l'home es transformi (mitjançant la gràcia divina) per tal que actuï justament.

38. Cf. Agustí, *De Trinitate*, XIII, 7 (PL 42, 1020–1022).

39. Cf. BSent I, d.12, q. 1, art. 3, dub. 3O. En el marc de la lògica occamista, la *suppositio mediata* feia referència a una de les maneres de relacionar un terme amb allò que designava (cf. Haegglund 1955: 43–54).

40. Pierre d'Ailly (1350–1420). Deixeble d'Occam, la seva obra exercí gran influència sobre Gabriel Biel. Luther critica aquí l'afany que va posar de reduir a fórmules sil·logístiques els articles de la fe cristiana (cf. Dieter 2001: 382 i s.).

48. Tanmateix, d'aquí no es dedueix que la veritat de la doctrina de la Trinitat contradigui les formes sil·logístiques. Contra els nous dialèctics i el Cardenal.

49. Si una forma sil·logística fos vàlida en qüestions divines, llavors la doctrina de la Trinitat es coneixeria, però no s'hi creuria.

50. En suma, tot Aristòtil és a la teologia el que les tenebres són a la llum. Contra els escolàstics⁴¹.

51. És d'allò més dubtós que els [doctors] llatins [de l'Església] compartissin les opinions d'Aristòtil.

52. Hauria estat millor per a l'Església que Porfiri⁴², amb els seus universals, no hagués nascut per als teòlegs.

53. Les definicions d'Aristòtil, àdhuc les més corrents, semblen incórrer en la 'petició de principi'⁴³.

54. Per a que un acte sigui meritori és suficient la coexistència de la gràcia. Si no, la coexistència no val res. Contra Gabriel⁴⁴.

55. La gràcia de Déu mai no coexisteix per restar-hi ociosa, sinó que és un esperit viu, actiu i operant. Tampoc no pot succeir que, pel poder absolut⁴⁵ [de Déu], hi hagi un acte d'amistat sense que la gràcia de Déu estigui present. Contra Gabriel.

41. Des de les beceroles de la seva carrera, Luther es va esforçar a separar ben clarament la filosofia (domini de la raó) de la teologia (domini de la fe).

42. Porfiri (ca. 233–ca. 304), filòsof neoplatònic de militància anticristiana. Fou deixeble de Plotí i tingué una gran influència en totes les escoles filosòfiques i teològiques medievals arran d'haver plantejat el problema dels *universals* a la seva introducció (*Isagoge*) a les *Categories* d'Aristòtil, obra que Boeci (†524/25) traduí al llatí amb el títol: *Introductio in Praedicamenta*.

43. En la lògica aristotèlica, la *petitio principii* és un sofisma en què es dona com a cert allò que es tracta de provar (*vid.* DIEC2).

44. Cf. BSent III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 2, prop. 3R. Les tesis 54–91 tracten el contrast entre la religió de la gràcia i de la llei.

45. *Potentia absoluta* al·ludeix a allò que és possible per a Déu per si mateix, cf. BSent *Ibid.* Per a Luther l'acte d'amor envers Déu és obra de la gràcia.

56. Déu no pot acceptar l'home sense la seva gràcia justificant de Déu. Contra Occam⁴⁶.

57. Aquesta afirmació és perillosa: «la llei disposa que l'acte de compliment dels seus preceptes es faci en la gràcia de Déu». Contra el Cardenal i Gabriel⁴⁷.

58. D'això se segueix que tenir la gràcia de Déu ve a ser una nova exigència més enllà de la llei⁴⁸.

59. També se segueix que l'acte de compliment del precepte pugui realitzar-se sense la gràcia de Déu.

60. Així mateix, implica que la gràcia de Déu es torni més odiosa del que era la pròpia llei.

61. D'això no se segueix que la llei s'hagi d'oobeir i complir en la gràcia de Déu. Contra Gabriel⁴⁹.

62. Per tant, qui és fora de la gràcia de Déu pecca constantment, encara que no mati, que no cometi adulteri, que no robi, etc.

63. Tanmateix, se segueix que aquesta persona pecca pel fet de no complir la llei d'una manera espiritual.

46. Guillem d'Occam (ca. 1285–ca. 1349), teòleg i filòsof anglès, rebutjà el racionalisme teològic, sent el paladí del nominalisme (només existeixen els particulars). Luther aquí critica la seva teoria de l'*acceptatio Dei*, segons la qual Déu, en virtut de la seva voluntat omnipotent, pot declarar just qualsevol persona, tot acceptant les seves obres com a obres meritòries, al marge de qualsevol infusió de gràcia (cf. Haegglund 1957: 442 i s.).

47. Cf. BSent III, d. 27, q. un., art. 1, dub. 2, prop. 5R. Luther critica aquí la consideració de la gràcia com a prolongació de la llei (cf. WA 56:279.3–21).

48. Luther desaprova que la gràcia sigui considerada un accident, una addició a la naturalesa humana, que Déu exigeix perquè el compliment de la llei pugui ser perfecte. Així entesa, la gràcia ja no és l'Evangelí, sinó una nova exigència que va més enllà de la llei: Crist s'ha transformat en un Moisès. Contra això, l'agustí dirà que l'home no està obligat a tenir la gràcia, sinó a complir la llei (cf. Grane 1962: 341–342).

49. Cf. BSent III, d. 37, q. un., art. 3, dub. 1P.

64. No mata, no comet adulteri, no roba espiritualment aquell que no cau en la ira ni en la luxúria⁵⁰.

65. Fora de la gràcia de Déu és realment impossible no caure en la ira o en la luxúria, fins al punt que ni tan sols en la gràcia és possible complir perfectament la llei.

66. És la justícia dels hipòcrites que, en obra i exteriorment, no mata, no comet adulteri, etc.

67. És per la gràcia de Déu que hom no cau ni en la ira ni en la luxúria.

68. Per consegüent, és del tot impossible complir la llei sense la gràcia de Déu.

69. De fet, la llei és més aviat transgredida per la naturalesa sense la gràcia de Déu.

70. La llei, que en si és bona, necessàriament esdevé dolenta per a la voluntat natural.

71. Sense la gràcia de Déu, la llei i la voluntat són dos enemics implacables.

72. Allò que la llei vol, la voluntat mai no ho vol, tret que simuli voler-ho per temor o per amor.

73. La llei és l'executor de la voluntat, que no és superada més que pel «nen que ens ha nascut» [Is 9,6].

74. La llei fa abundar el pecat [cf. Rm 5,20], perquè irrita i reté per si mateixa la voluntat.

75. La gràcia de Déu, però, fa que la justícia abundi mitjançant Jesucrist, perquè fa la llei agradable.

76. Tota obra de la llei sense la gràcia de Déu sembla bona exteriorment, però interiorment és pecat. Contra els escolàstics.

77. Sense la gràcia de Déu, sempre hi ha una voluntat adversa i una mà estesa envers la llei del Senyor.

50. *Vid. supra*, p. 14–16; 25–27.

78. La voluntat que s'esmerça en la llei sense la gràcia de Déu ho fa per raó del seu propi interès.

79. Maleïts són tots els que fan les obres de la llei.

80. Beneïts són tots els que fan les obres de la gràcia de Déu.

81. El capítol *Falsas*, relatiu a la penitència, dist. 5⁵¹, confirma que les obres fora de la gràcia no són bones, si no s'entén de manera errònia.

82. No només les ordenances cerimonials no són la bona llei i preceptes pels quals hom no viu (això contra molts doctors⁵²),

83. Sinó que fins i tot el mateix Decàleg i tot allò que es pot ensenyar i prescriure internament i externa [tampoc no ho són].

84. La bona llei i allò pel qual hom viu és l'amor de Déu, vessat en els nostres cors per l'Esperit Sant [cf. Rm 5,5].

85. La voluntat de qualsevol persona preferiria, si fos possible, que no hi hagués cap llei i ser totalment lliure.

86. La voluntat de qualsevol persona odia que se li imposi una llei, o desitja que se li imposi per amor propi.

87. Com que la llei és bona, la voluntat, que li és hostil, no pot ser bona [cf. Rm 7,13; 16].

88. i d'això se'n desprèn clarament que la voluntat natural de cadascú és vil i dolenta.

89. La gràcia, com a medidora, és necessària per conciliar la llei amb la voluntat.

90. La gràcia de Déu és donada amb el propòsit de dirigir la voluntat, perquè no s'equivoqui fins i tot en estimar Déu. Contra Gabriel.

51. CIC I, *Decreti secunda pars*, causa 33, q. 3, dist. 5, c. 6 (PL 187, 1636).

52. Cf. LSent III, d. 40, c. 2 (PL 192, 839–840).

91. No s'hi dona perquè els actes [d'amor] puguin suscitar-se amb més freqüència i amb més facilitat, sinó perquè sense ella no brolla cap acte d'amor. Contra Gabriel.

92. No es pot negar que l'amor és superflu si l'home és per naturalesa capaç de fer un acte d'amistat. En oposició a Gabriel⁵³.

93. Hi ha una mena de mal subtil en l'argument que el gaudi i l'ús són un mateix acte⁵⁴. Contra Occam, el Cardenal i Gabriel.

94. Això és cert també quan hom diu que l'amor de Déu pot subsistir al costat de l'amor, també intens, de la criatura.

95. Estimar Déu és alhora odiar-se a un mateix i no conèixer res més que Déu.

96. Hem d'ajustar la nostra voluntat en tots els aspectes a la voluntat de Déu (això en oposició al Cardenal);

97. De manera que hem de voler no només el que Déu vol que nosaltres vulguem, sinó que també hem de voler tot allò que Déu vol⁵⁵.

Amb aquestes conclusions, no volem dir res, ni creiem que hem dit res, que no estigui en consonància amb l'Església catòlica i els doctors de l'Església.

1517

53. Cf. BSent III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 4U. Les tesis 92–97 contraposen l'amor a Déu i l'amor a un mateix.

54. La distinció entre gaudi (*frui*) i ús (*uti*) ja la trobem en sant Agustí, per a qui «gaudir» d'una cosa significa aferrar-s'hi amb amor per si mateixa, mentre que «usar-la» implica una mediació cap a una altra cosa que volem gaudir (cf. *De doctrina christiana*, I, III, 3–V, 5; XXII, 20–21). Per consegüent, segons Luther, una persona que ama Déu pels seus dons el que fa realment és usar Déu, no pas gaudir-ne.

55. Cf. BSent III, d. 17, q. un., art. 1, n. 1B.